

KANSALLISTEATTERI
Ensi-ilta Suurella
näyttämöllä 8.3.2017

ROOLEISSA
Katariina Kaitue,
Tero Koponen,
Sonja Kuittinen,
Antti Luusuaniemi,
Pihla Maalismaa,
Fanni Noroila,
Karin Pacius,
Seppo Pääkkönen ja
Esko Salminen sekä
Timo Kalliokoski / Elmeri Ylä-
Rautio

MUUSIKKO Joakim "Jusu"
Berghäll

OHJAUS Janne Reinikainen
SUOMENNOS JA SOVITUS
Eva Buchwald ja Janne
Reinikainen
DRAMATURGI Eva Buchwald
LAVASTUS Kati Lukka
PUKUSUUNNITTELU
Tarja Simone
VALOSUUNNITTELU
Max Wikström
MUSIIKKI JA
ÄÄNISUUNNITTELU
Timo Hietala
VIDEOSUUNNITTELU Henna-
Riikka Halonen
NAAMIOINNIN
SUUNNITTELU
Petra Kuntsi
KUVA Mitro Härkönen

WILLIAM SHAKESPEARE

MACBETH

KLASSIKKO TULEVAISUUDESTA

MACBETH

-esityksen opetusmateriaali ja tehtävät

laatija: Kenneth Siren, teatteriopettaja MA-opiskelija (Teak), yleisötyöharjoittelija

kiitokset: dramaturgi Eva Buchwald, teatterikuraattori Pirjo Virtanen

Opettajalle: Tämä paketti on suunniteltu esitystä edeltävälle 75 minuutin mittaiselle oppitunnille. Lopussa on katseluohjeita esityksen ajaksi.

Tehtävät sisältävät sekä keskustelutehtäviä että toiminnallisia tehtäviä. Ne on suunniteltu 9.-luokkalaisille ja lukiolaisille. Tehtäviä varten kannattaa luokkaan raivata jonkin verran tyhjää tilaa. Paketin voi myös näyttää projektorilta, jota varten Kansallisteatterin Ytyä!-yleisötyön sivuilta voi ladata PowerPoint-version.

Paketin sisältö voidaan jakaa Macbeth-näytelmän tematiikan pohtimiseen ja sen pohtimiseen, miten teatteria ylipäättään katsotaan. Macbethin yleisesti tunnettuja sisältöjä, kuten kuninkaansurmaa, kehoitetaan käsittelemään avoimesti. Kansallisteatterin version mukanaan tuomia teemoja, kuten ihmisen osaa ympäristön tuhoutumisessa, ei paljasteta paketissa yhtä avoimesti, koska sen ajatellaan näyttävätyvän oppilaille esityksen aikana.

Teatterin katsomiseen keskittyvä osio huomionkiinnittämistehtävineen on tarkoitettu rohkaisemaan oppilaita toimimaan aktiivisina katsojina kolmen tunnin esityksen ajan.

75 minuutin tuntia varten kannattaa teema-osioista valita pari ja teatterin katsomisesta pari. Paketissa olevat suomenkieliset otteet tekstistä on tarkoitettu luettaviksi ääneen. Näiden ohessa on myös alkuperäinen englanninkielinen teksti, jota voi hyödyntää, jos se on oppilaille innostavaa tai ominaista.

Paketti ei niinkään paneudu Shakespearen historiaan. Siitä tarjoaa enemmän tietoa Rikhard III-näytelmän opetusmateriaali: <http://www.kansallisteatteri.fi/wp-content/uploads/2015/06/Rikhard-III-tehtavat.pdf>

Perinteisen draamanäytelmän peruskäsitteitä avaa Heini Junkkaalan ja Satu Rasilan Ohjeita näytelmän lukemiseen: http://naytelmat.fi/images/484_ohjeita-naytelman-lukemiseen.pdf

- 1 Lyhyt juonikuvaus
- 2 Noidat (Modernisoitu, ei keskiaikaan sijoittuva)
- 3 Klassikko (Pitääkö klassikoita nähdä? Mikä tekee klassikon?)
- 4 Teema: Valta
- 5 Teema: Kaksijakoisuus
- 6 Teema: Asenteet
- 7 Teatterin katsominen: Anekdootteja lavan takaa
- 8 Teatterin katsominen: Huomionkiinnittämisharjoitus
- 9 Teatterin katsominen: Pällekkäisyys
- 10 Katsomistehtävät esityksen ajaksi

1 LYHYT JUONIKUVAUS

Macbeth on Shakespearen vuonna 1606 kirjoittama Skotlantiin sijoittuva tragedia, jonka nimikkohahmo on kuningas Duncanin armeijassa palveleva komentaja ja taani (vanha arvonimi, joka vastaa lähinnä paronin arvoa). Voittoisana taistelusta palatessaan hän tapaa kolme noitaa, jotka ennustavat hänelle kuninkaan kruunua. Valtaa himoava Lady Macbeth taivuttelee miehensä murhaamaan kuninkaan, ja niinpä Macbeth perii kruunun. Näytelmä seuraa sitä, miten Macbeth ja Lady Macbeth selittävät tekemiään kauheuksia itselleen ja muuttuvat varkain saadun vallan pakottaessa heidät yhä uusiin väkivallan tekoihin.

2 NOIDAT

Kansallisteatterin Macbeth ei ole **epookkinäytelmä** – se ei jäljittele Shakespearen ajan (eli 1500–1600-vaihteen) teatterin tyyliä, eikä sijoitu tarinan historialliseen kontekstiin eli keskiaikaan (Macbeth historiallisena henkilönä eli 1100-luvulla). Sen sijaan se on modernisoitu. Modernisoidut esitykset leikittelevät usein odotuksilla ja mahdollisuuksilla, usein löytääkseen uusia kosketuspintoja nykyajan katsojien kanssa.

Lukekaa oheinen ote dialogista. Banquo on Macbethin ystävä, ja molemmat ovat upseereita Skotlannin kuninkaan armeijassa. Nummella he tapaavat kolme noitaa.

BANQUO

Keitä nuo ovat?

Noin kuihtuneet ja hurjissa pukeissa?

He eivät näytä olevan tästä maailmasta

ja silti ovat? Oletteko te elossa?

Onko meillä edes yhteistä kieltä?

Näytätte naisilta mutta partanne

saavat minua epäilemään sitä.

BANQUO

What are these?

So wither'd and wild in their attire,

That look not like inhabitants o' the earth,

And yet are on't? Live you? Are you aught

That man may question? []

*You should be women, and yet your beards
forbid me to interpret that you are so.*

MACBETH

Puhukaa, jos osaatte; mitä olentoja olette?

MACBETH

Speak, if you can: what are you?

ENSIMMÄINEN NOITA

Kunniaa teille Macbeth, Glamisin taani!

1 WITCH

Hail to thee, Macbeth, thane of Glamis!

TOINEN NOITA

Kunniaa teille Macbeth, Cawdorin taani!

2 WITCH

Hail to thee, Macbeth, thane of Cawdor!

KOLMAS NOITA

Kunniaa teille Macbeth, tuleva kuningas!

3 WITCH

Hail, Macbeth, thou shalt be king hereafter!

(Act 1 scene 3)

Millaisia mielikuvia keskustelu herättää? Miltä Skotlannin sotaväki ja nummet olisivat voineet Shakespearen aikaan näyttää? Miten ne ja noidat olisi voitu kuvata teatterissa?

(Tärppi: Shakespearen aikaan naiset eivät saaneet näytellä ammatillisesti. Noidat olisivat olleet joko miehiä tai poikia riippuen siitä, olisiko heidät haluttu esittää vanhoina tai nuorina naisina. Maski ja peruukit olivat tärkeitä.)

(Toinen tärppi: isoja lavasteita ei käytetty, sillä esitykset kiersivät yhdestä esityspaikasta toiseen. Sen sijaan käytettiin oman ajan puvustusta, jonka yleisö pystyi lukemaan tarkasti: kankaissa ja väreissä oli viittaukset eri yhteiskunta-asetuksista. Oli jopa "Sumptuary Laws", lakiasetus, joka määräsi, kuka sai käyttää mitäkin vaatetyyliä tai kangasta.)

Teatterille on tyypillistä, että hahmolle annetaan nimikkeen kanssa ristiriitaista tai yllättävää sisältöä. Esimerkiksi kuningas voitaisiin näyttää likaisissa vaatteissa pizzalaatikon vieressä, sliipattuna aurinkolasimiehenä tai pienissä treenitrikoissa. Ketkä nämä noidat voisivat olla nyky-yhteiskunnassa?

3 KLASSIKKO

Kysymys ryhmälle: **pitääkö mennä katsomaan klassikoita?**

Keskustelussa ei tarvitse päätyä mihinkään lopputulokseen. Jatkokysymyksiä: mistä klassikoista olet nauttinut, miksi? Mitä klassikoita olet inhonnut, miksi? Mitä klassikoita pitäisi katsoa / lukea / nähdä elämässään, mitä ei?

Miksi jostain teoksesta tulee klassikko? Mistä nykynäytelmästä tai kirjasta voisi tulla tulevaisuuden klassikko?

4 TEEMA: VALTA

Klassikot käsittelevät usein universaaleja teemoja, kuten kaipausta, vapautta, ihmisen pienuutta jonkin ulkopuolisen edessä jne.

Macbethissä tällainen teema voisi olla **valta, vallanjano, kunnianhimo**

LADY MACBETH

Se [luonteesi] on täynnä inhimillisyyden maitoa

Vältät suorinta tietä. Suureksi kaipaat, olet kunnianhimoinen, mutta et riittävän sairaalloisesti. Haluat pitää pyrkimyksesi puhtaina, et halua huijata vaan voittoa vahingossa.

LADY MACBETH

It [thy nature] is too full o' the milk of human kindness

To catch the nearest way: thou wouldst be great; Art not without ambition, but without The illness should attend it: what thou wouldst highly, That wouldst thou holily; wouldst not play false, And yet wouldst wrongly win.

(Act 1 scene 5)

Macbethissä on paljon kysymyksiä hallitsijan vallan periytymisestä ja anastamisesta. Niinpä...

Lämmittelyleikki: Vallanvaihtorinki.

Mennään ringiin. Opettaja heittää ensin kuvitteellisen kruunun jollekulle ringissä: kruunu kuvitellaan miimisesti käsien väliin ja heitetään suht arvokkaan oloisesti toiselle. Samalla sanotaan: "kruunu". Katsekontakti heittäjän ja vastaanottajan välillä on tärkeä, että vastaanottaja tietää ottaa kruunun vastaan. Tämän jälkeen vastaanottaja heittää kruunun jollekulle muulle ja tätä jatketaan.

Sitten opettaja lisää heitettäväksi kuvitteellisen puukon, joka heitetään toki jotakuta päin makaaberisti ja liioitellen. Samalla sanotaan: "puukko". Vastaanottaja voi esimerkiksi esittää riuhtaisevansa puukon rinnastaan ja heittävänsä sillä seuraavaa. Viimeisenä opettaja lisää loitsun, jonka taianomaisesti elehtien heittää jollekulle. Loitsun taikasanat tulevat näytelmästä: "hämmennellään, hämmennellään". Kruunun voi laskea juhlallisesti päähänsä ja olla hetken kuninkaana, jolloin loitsut ja puukot tulee tähdätä kruunupäähän kruunu ryöstäen.

Näitä kolmea heitellään ringissä ja tarkoitus on, että kaikki kolme pysyvät mukana. Jos jokin putoaa, opettaja tai joku ryhmästä voi lähettää sen uudelleen matkaan. Ryhmä voi myös itse keksiä vallan symboleita heitettäväksi.

Vallankäyttö näyttämökuvina -harjoite

"Valta turmelee, ja absoluuttinen valta turmelee absoluuttisesti" – lordi Acton, 1887

Oppilaat jakaantuvat ringissä 2-3 hengen ryhmiin. Keksitään nopeasti ryhmässä *tilanne, jossa joku käyttää valtaa toiseen ihmiseen*. Ryhmä esittää sen muille still-kuvana ja selittää mikä tilanne kuvassa on.

Sitten joku saa ehdottaa, miten kuvasta saisi liioitellumman, koko ajan "överimmän".
"Se vois olla enemmän näin -"

Jos ryhmä tulee hyvin toimeen, voivat muut käydä fyysisesti muovaamassa kuvan esittäjiä.

Vallankäytön suuntaa voi myös vaihtaa: roolit pysyvät samoina, mutta nyt toinen käyttääkin valtaansa toiseen, miten?

Tärppi: voi ehdottaa, miltä kuvat näyttäisivät, jos toinen olisikin henkilö, jonka omat vaikutusmahdollisuudet itse tilanteeseen ovat hyvin vähäiset, esimerkiksi pieni lapsi tai laitoksessa elävä vanhus.

Macbeth ja Lady Macbeth ovat karismaattisia, arvostettuja ja korkeassa asemassa. He järjestävät juhlia ja pelaavat taitavasti sosiaalista peliä. He ovat niin sanottu *power couple*, jossa molemmat ovat vaikutusvaltaisia ja pidettyjä yhdessä ja erillään, ja täydentävät toistensa heikkouksia.

Mitä esimerkkejä tosi elämän power coupleista keksit? Miksi he näyttäytyvät ns. voimakkailta?

Esittäkää parin kanssa still-kuvat power coupleista; muut voivat ohjata miten parin saa enemmän näyttämään vaikutusvaltaiselta – tai sitten naurettavalta ja itsetärkeältä.

5 TEEMA: KAKSIJAKOISUUS

Samaan aikaan, kun Macbeth ja Lady Macbeth esiintyvät hyvinä ja vaikutusvaltaisina, he suunnittelevat veritekoja ja pesevät verijälkiä. Macbethissä onkin nähtävissä myös **maineen, julkisivun ja tekopyhyiden** teema. Asiat eivät ole sitä, miltä näyttävät, tai asioilla onkin kaksi puolta.

Shakespearen teksti leikittelee sanapareilla, esimerkiksi:

NOIDAT

Selkeä on synkkää ja synkkä on selkeää.

ja

WITCHES

*Fair is foul, and foul is fair:
Hover through the fog and filthy air.*

(Act 1 scene 1)

NOIDAT

Sota on hävitty ja voitettu.

ja

WITCH

When the battle's lost and won.

(Act 1 scene 1)

LENNOX

Se luo ja tuhoaa, se lupaa ja pettää, se inspiroi ja lannistaa.

ja

LENNOX

*It [drink] makes him, and mars him;
it sets him on, and takes him off;
it persuades him, and disheartens him;*

(Act 2 scene 3)

MACBETH

Kuka osaa olla samaan aikaan harkitseva ja hämillään, tyyni ja kiivas, lojaali ja neutraali?

MACBETH

*Who can be wise, amazed, temperate and furious,
Loyal and neutral, in a moment?*

(Act 2 scene 3)

Kontrasti voi myös ilmaista valheellisuutta, totuuden peittämisestä:

LADY MACBETH
Näytä viattomalta kukalta,
mutta ole käärme, joka piilee sen alla.

LADY MACBETH
*Look like the innocent flower,
But be the serpent under't.*
(Act 1 scene 5)

MACBETH
Arvaan jo kieroja peliä, jossa piru
valehtelee kertomalla totuutta.

MACBETH
*I begin
To doubt the equivocation of the fiend
That lies like the truth.*
(Act 5 scene 5)

Tai vastakohta voi olla sisäänkirjoitettu tekstiin niin, että tapahtuma ei vastaa odotuksiin, eli ilmaisee luonnottomuutta:

SEYTON
Viime yönä haukka istui uljaasti korkealla
kun hiiripöllö syöksyi ja tappoi sen.

SEYTON (an old Man in original)
*A falcon, towering in her pride of place,
Was by a mousing owl hawk'd at and kill'd.*
(Act 2 scene)

Useasti esityksen aikana se, mikä näyttyy jonkinlaisena, onkin toista. (Macbethit ovat kuin netissä jo monta vuotta olleet "What My Friends Think I Do... What I Really Do" –meemit.)

Vastakohtasanonnat –harjoite

Keksikää pareittain sanontoja, joissa esiintyy vastakohtia tai vastakkaisia asioita. (Esim. Itku pitkästä ilosta, susi lampaan vaatteissa.)
Esittäkää ne fyysisesti ja koettakaa saada muut arvaamaan, mistä sanonnasta on kysymys.

Mitä oikeasti ajatellaan –impropeli (= ajatusäänet)

Mennään neljän hengen pienryhmiin. Pienryhmä päättää tilanteen, jossa on kaksi ihmistä, esimerkiksi:

- omainen tapaamassa toista sairaalan osastolla
- hyväntekeväisyysfeissari pysäyttämässä ihmisen
- pieni lapsi tuhertamassa "hienoa teosta" ja väsynyt vanhempi
- palvelualan ammattilainen ja tuotetta palauttava asiakas
- iskuryitys, jossa toinen yrittää kieltäytyä loukkaamatta toisen tunteita

Oppilaat voivat keksiä omia tilanteitaan. Kaksi ryhmäläistä alkaa improvisoida tilannetta muille: kaksi muuta ovat näitten ajatusääniä. Joka repliikin jälkeen ajatusääni sanoo sen, mitä hahmo oikeasti ajattelee.

Macbeth tulee sotatantereelta kunniakkaana ja saa uusia arvonimiä. Näytelmässä hänet esitetään moraaliltaan kyseenalaisena vasta silloin, kun hän ja Lady Macbeth juonivat kuningas Duncanin murhaamista. Miksi?

Kenties, koska sodassa Macbeth ei ole palvellut omia etujaan, vaan puolustanut kotimaataan ja yhteiskuntansa etuja. Duncanin murha taas on itsekäs ja siksi näyttäytyy ”pahana”. Onko tämä moraalinen asenne samanlainen tänä päivänä?

Itsestäänselvytykset ja poikkeukset –jana

Tehdään jana, jonka toinen pää on ehdottomasti väärin, toinen on ehdottomasti oikein. Janan keskelle saa myös asettua. Opettaja esittää väitteitä, kuten

- tappaminen on väärin
- luonto on tärkeä
- omakehu haisee
- älä sekaannu muiden asioihin

Opettaja kiertää ja laittaa käden aina jonkun olalle. Tämä saa perustella paikkaansa janalla.

Opettajan tulee myös kyseenalaistaa oppilaiden sijoittumista: keksittekö tilanteita, jolloin tappaminen onkin hyväksyttävää? Onko kaikki tappaminen väärin – entäs lihatuotanto, tai selkärangattomat eläimet? Jos luonto on ajatuksen tasolla tärkeä, milloin ihminen unohtaa tämän?

Toisaalta, vaikka näytelmätekstin teemat olisivat universaaleja ja pysyviä, Shakespearen aikana näytelmässä eivät olisi näkyneet ja korostuneet samat asiat kuin nykyään. Muita asennekysymyksiä pohdittavaksi:

- Esitystä voidaan tulkita sukupuolinäkökulmasta: Lady Macbeth kiroaa naiseuttaan pois pystyäkseen väkivaltaan ja patistaa Macbethiä tappamaan ilkkumalla, ettei tämä ole tarpeeksi mies. Millä tavalla asenteet eroavat nykypäivän asenteista?
Mainittakoon, että Lady Macbeth ei ole tuona aikana ollut muuta kuin miehensä vaimo, eikä ole päässyt vaikuttamaan muin keinoin.

Kuvaukset sotasankarista ovat Macbethissa hyvin väkivaltaisia:

DUNCAN
[Macbeth] nosti korkealle
verestä höyryävän miekkansa,
ja kuin urheuden renki,
hän raivasi tien pedon luo.
Ei kättä paiskannut, ei hyvästellyt,
vaan räätäloi miehelle halkion
navasta nokkaan, ja nosti hänen päänsä
meidän muurillemme.

DUNCAN (*Captain in original*)
[Macbeth] with brandished steel,
Which smoked with bloody execution
Like Valour's minion, carv'd out his passage,
Till he fac'd the slave;
Which ne'er shook hands, nor bade farewell to
him,
Till he unseam'd him from the nave to the chops,
And fix'd his head upon our battlements.

(Act 1 scene 2)

Onko meillä samanlaista kuvastoa esimerkiksi elokuvissa sankarin toiminnasta. Onko muita sankarimalleja nykypäivänä? (Esim. urheilijat, talousnerot, elokuvatähdet?)

Ovatko asenteet sen suhteen, mikä sopii naiselle ja mikä miehelle – lempeys versus suora toiminta –, kovinkaan muuttuneet?

- Ihmisen suhde luontoon on muuttunut hurjasti Shakespearen ajoista lähtien, jopa niin, että luonto itse on muuttunut ihmisen toiminnan myötä.

Esityksessä viitataan koko ajan päivän ja yön, auringon ja kuun vaiheisiin. Suhde valoon ja pimeyteen on muuttunut sähkön keksimisen myötä.

Toisaalta kuvaukset luonnon tuhoamisesta tuntuvat hyvinkin ajankohtaisilta.

- Yliluonnollisuus: Shakespearen aikana ihmiset aidosti uskoivat noitiin, haamuihin ja henkisiin olentoihin. Kohtalo saatettiin personifioida Kohtalottarena, jonka johdatusta seurattiin. Mitä näytelmän yliluonnollinen taso voisi edustaa tänä päivänä? (Esimerkiksi: noidat projisointeina Macbethin alitajunnasta; tai yhteiskunnallisesti syrjäytyneitä ihmisiä, joilla on anarkistisia päämääriä; entä energiahoitajia?)

7 TEATTERIN KATSOMINEN: ANEKDOOTIT LAVAN TAKAA

Teatteri ei ole vain näytelmä käsikirjoituksineen ja näyttelijöineen, vaan teoksen kokonaisuuteen vaikuttaa suuri joukko ammattilaisia. (Lisätietoa löytyy laajasti yleisötyön Mitä ammatteja teatterissa on? –teatterityöpajoista:

<http://www.kansallisteatteri.fi/ytya-kansallisteatterin-yleisotyto/teatterityopajat/>).

Tässä joukko anekdootteja Macbethin lavasteista ja puvuista:

Kati Lukan suunnittelemat teräksiset **lavasteet** ovat kenties suurimmat Kansallisteatterin liikkuvat lavasteet tähän mennessä. Ne ovat kokonsa takia raskaat kuin mitkä, mutta niiden tulee silti tarpeeksi kevyet, jotta näyttämömiehet voivat liikutella niitä kohtausten välissä. Kansallisteatterin Suurella näyttämöllä voidaan myös harjoitella ja esittää useita esityksiä samaan aikaan: aamulla Canthia ja illalla Macbethiä. Suuret rakennelmat eivät siis saa olla pysyviä. Toisaalta ne ovat olleet liian suuria rakennettaviksi takatiloissa, eli palaset on valmisteltu metallipajalla Tattarisuon teollisuusalueella sekä Suuren näyttämön takaisissa tiloissa, kuljetettu erillisinä näyttämölle, ja pistetty yhteen siellä.

Lisähaasteensa suurten rakenteiden ohelle tuovat pienet kytkennät: kun linnan palat kääntyvät, linnan valaisimien ja videolaitteiden piuhat tulee siirtää oikeissa kohdissa pois, etteivät ne leikkaannu poikki, joskus hyvinkin pienessä kohtauksen välisessä pimennyksessä, ”bläkärisä”.

Lavastemestari-maalaja Pekka Juuti kertoo, että linnan betonilaatoilta näyttäviin rakenteisiin meni yli 60 litraa massaa, joka oli veden, vesiohenteisen maalin, mattoliiman ja Fillite-täyteaineen sekoitusta. Paksun betonilaatan paikalla onkin vain 0,5 cm paksu pinnoite.

Taiteelliseen produktioon kuuluu, että kaikkiin yksityiskohtiin kiinnitetään huomiota. Verhoilija Mikko Nikola kertoo, että sohvatyynytkin on verhoiltu tarkoituksella niin, että niissä on keskellä sen näköinen monttu, että tyynyillä on istuttu vuosikautia.

(Se, miten teatterin maailmaa laajentaa omalla kuvittelullaan, on myös lisäarvoa. Lavasteet ovat kaikille näennäisesti samat, mutta paketin laatija ajatteli Macbethin linnan olevan yksinään korkean mäen päällä muuta maailmaa seuraten, mistä tuli jonkinlainen miellelyhtymä Hella Wuolijoen Niskavuori-näytelmiin ja kolkoon pysyvyyteen. Ennakossa käynyt tuttu taas kuvitteli sen olevan aivan merenrannassa, josta tuli ajatus äkkirikastuneen julkkiksen Hollywood-huvilasta.)

Koska näytelmä perustuu Skotlantiin, nähdään Tarja Simonen suunnittelemassa **puvustuksessa** muun muassa kilttejä ja Skotlannista tilattuja tartaarikankaita – esimerkiksi Macduff-hahmon takki on Macduff-klaanin kuosista tehty. (Tärppi: Shakespearen aikana ei pukeuduttu *epookisti*, tarinan aikaa jäljitellen, vaan omiin, sen aikaisiin vaatteisiin. Tässä suhteessa Kansallisteatterin modernisoitu versio, ei-epookkina, on oikeastaan shakespearelainen.)

Puvustuksen symbolista luonnetta kuvaa hyvin Lady Macbethin printtimekko, jonka kuvio on lyhytikäinen monarkkiperhonen. Ompelija-modisti Lilja Honkasen ja ompelija Marikan mukaan erityisesti Ladyn asut nielaisivat yllättävän paljon kangasta – ”mulla

oli siinä 10 m silkkiä, melkein kaiken sain siihen laitettua”, kertoo Marika loppupuolen keltaisesta, hulmuavasta mekosta. Sovituksia on yleensä ollut kaksi per asu. Lady'n silkkiset asut olivat haastavia ommella – kuten myös kruunajaisasu, jossa on helmiapplikaatioita ja 20 metrin kappa mustaa tylliä.

Vaatturi Virpi Hämäläisen mukaan tärkeintä vaatteissa on toimivuus: sekä suunnittelija että näyttelijä ovat tyytyväisiä. Macbethissä tämä ei ollut ongelma, vaan puvuista saatiin hyvännäköiset ja fyysiseen menoon soveltuvat. Modernisoidussa näytelmässä asuja on uudistettu esimerkiksi hakemalla puvuntakkiin prätkätakin linjoja.

8 TEATTERIN KATSOMINEN: HUOMIONKIINNITTÄMISHARJOITUS

Edellä mainittuihin ei-juonellisiin elementteihin kannattaa ja saa kiinnittää huomiota!

Toisin kuin TV-tuotanto, musavideo tai elokuva, joka perustuu tarkoin rajattuihin kuviin ja nopeisiin leikkauksiin, teatteri on rytmiltään viipyilevämpi. Toisaalta se mahdollistaa katseen harhailemisen ja huomion kiinnittymisen yllättäviin seikkoihin – ja se on täysin sallittua! Joku nykyteatterintekijä onkin sanonut, että *”keskilavan tarkoitus on vain pitää asiat kasassa, kun katsojan mielenkiinto siirtyy jänniin sivuseikkoihin.”* Katsoja haluaa usein löytää itse ja siksi onkin viihdyttävää kiinnittää huomio sivuhahmoihin, taustalla näkyviin lavasteisiin ja niin edelleen.

Katseluharjoitus

Lähtekää liikkumaan tilassa. Pysykää liikkeessä törmäämättä toisiinne.

Koettakaa...

- katsoa pehmeästi, nähdä koko tila ilman että fokusoitte yhteen kohtaan.
  - katsoa pistemäisesti, tiukasti ja fokusta kohden kävellen, sitten uusi fokus valiten. Lopussa valita pistemäisiä fokuksia ihmisistä, jostain muualta kuin kasvoista, ja lähestyä tätä fokusta.
  - katsoa eri etäisyyksillä ja eri tasoilla: lattialla, pöydän päällä, seinää pitkin ylöspäin, seinän vierestä, pöydän alle, ette ole aiemmin kurkistaneet...
  - katsoa asioiden väleihin, esimerkiksi kahden ihmisen väliin, pöydän ja kengän väliin, ilman että yritätte nähdä sen ”välin” läpi. Välissä on toki lähinnä ilmaa ja pölyä, mutta harjoituksena sen välin voi yrittää nähdä omana asianaan.
- Harjoituksen jälkeen on hyvä rentoutua; räpsytellä ja pyöritellä silmiä!

Kansallisteatterin Macbethissä on paljon nykypäivän teatterille tyypillistä päällekkäisyyttä.

Valot ja musiikki kertovat omaa tarinaansa. Esityksessä kuullaan Shakespearen alkuperäistä englanninkielistä tekstiä uusissa, nykyaikaisissa sävellyksissä. Videoprojisointi näyttää klippejä lihatuotannosta, Barbie-nukeista ja poliitikoista. Macbethien taustalla on usein planktonia tai selkärangattomia.

Teatterilla onkin tapana, että kun esiin nostetaan jokin ilmiö tai asia, sitä voidaan tarkastella kriittisesti ja siitä paljastuu jotain uutta.

Teksti ja klippi –tehtävä

Otetaan parit tai pienet ryhmät. Pari valitsee jonkin seuraavista näytelmän teksteistä, ja etsii esimerkiksi YouTubesta minkä tahansa klipin, jonka haluavat yhdistää tekstiin. Ryhmälle näytetään klippi ilman ääntä, ja pari esittää dialogin ääneen sen päälle.

Ei siis toisteta liikkuvalla kuvalla sitä, mitä tekstissä sanotaan, vaan tuodaan uutta sisältöä, joka voi olla ristiriitaista, samansuuntaista, symbolista, absurdia, mitä vaan!

Miten teksti muuttaa kuvaa? Miten kuva tekstiä?

Teksti 1:

MALCOLM
Miksi kieleni ei käy, vaikka asia
koskettaa minua kaikkein eniten?

MALCOLM
Why do I hold my tongue,
That most may claim this argument for mine?

MACDUFF
Kyyneleesi eivät ole vielä kypsiä,
eikä suuri surusi vielä liikkunut.

MACDUFF
Your tears are not yet brew'd. Nor your
strong sorrow upon the foot of motion.

BANQUO
Kokoonnutaan tutkimaan tätä
karmeaa verityötä. Pelot
ja epäilyt ahdistavat meitä.
Pysyn kaikkivaltiaan kämmenellä
ja sieltä käsin taistelen luihun
maankavaltajan salajuonta vastaan.

BANQUO
Let us meet,
And question this most bloody piece of work,
To know it further. Fears and scruples shake us:
In the great hand of God I stand; and thence
Against the undivulged pretence I fight
Of treasonous malice.

(Act 1 scene 3 (note: text edited))

Teksti 2:

LADY MACDUFF
Isäsi on kuollut, poikani.
Mitä nyt, miten aiot elää?

POIKA
Kuin linnut, äiti.

LADY MACDUFF
Madoilla ja kärpäsillä, niinkö?

POIKA
Sillä mitä minä löydän, niin kuin linnutkin.

LADY MACDUFF
Linturaukka! Etkä osaisi pelätä
verkkoa tai liimaa, kuoppaa tai loukkua.

POIKA
Miksi pelkäisin? Ei pikkulintuja
varten niitä laiteta. Ja ei isä
ole kuollut, vaikka sanot niin.

Teksti 3:

SEYTON
Kuningatar on kuollut, teidän korkeutenne.

MACBETH
Olisi kuollut joskus toiste,
paremmalla ajalla sellaiselle sanomalle –
huominen ja huominen ja huominen
ryömii näin pikkuhiljaa päivästä toiseen,
ajanlaskun viimeiseen tavuun asti
ja kaikki eilispäivämme valaisivat narrien
tien tuhkaan ja tomuun. Sammu, kynttilän nysä!
Elämä on pelkkä kävelevä varjo, surkea näyttelijä,
joka kekkaloi ja hikoilee aikansa lavalla
ja sitten katoaa ikuiseen unohdukseen. Se on
satu,
idiotin horisema, mustanaan ääntä ja vimma,
tyhjää täynnä.

LADY MACDUFF
*Sirrah, your father's dead;
And what will you do now? How will you live?*

BOY
As birds do, mother.

LADY MACDUFF
What, with worms and flies?

BOY
With what I get, I mean; and so do they.

LADY MACDUFF
*Poor bird! thou'ldst never fear the net nor lime,
The pitfall nor the gin.*

BOY
*Why should I, mother? Poor birds they are not set
for.
My father is not dead, for all your saying.*
(Act 4 scene 2)

SEYTON
The queen, my lord, is dead.

MACBETH
*She should have died hereafter;
There would have been a time for such a word.
To-morrow, and to-morrow, and to-morrow,
Creeps in this petty pace from day to day
To the last syllable of recorded time,
And all our yesterdays have lighted fools
The way to dusty death. Out, out, brief candle!
Life's but a walking shadow, a poor player
That struts and frets his hour upon the stage
And then is heard no more: it is a tale
Told by an idiot, full of sound and fury,
Signifying nothing.*
(Act 5 scene 5)

10 KATSOMISTEHTÄVÄT ESITYKSEN AJAKSI

Valta: Miten Macbeth ja Lady Macbeth muuttuvat saamansa vallan myötä?

Luonto: Mitä ajatuksia toistuvat kuvat eläimistä ja luonnosta synnyttävät sinussa?

Kaksijakoisuudet: Kruununprinssi Malcolm puhuu pahaan itsestään. Miksi? Puhuuko hän totta?

Kieli: Mikä toistuu? Mitä symboleja käytetään ja miksi?

Monologit: Kenelle ja miten puhutaan? Sisäinen monologi, suoraan yleisölle, toiminnan keskellä, toiselle hahmolle, ajatuksiin vaipuneena jne.?

Lavastus ja puvut: Mitä ajatuksia niistä herää? Mitä niillä viestitään ja miten ne muuttuvat? Lisääntykö vai väheneekö lavasteiden ja pukuloiston määrä esityksen aikana?

Tapahtumat: Mitä sellaista tapahtuu, mistä puhutaan, mutta jota näyttämöllä ei näytetä?

Esityksen toteutus:

Anna katseesi harhailla koko tilassa. Mitkä osat on tarkoitettu tarinaan kuuluviksi, mitkä ovat osa teatteria esitystilana?

Jos tuntuu, että keskittyminen meinaa herpaantua, voi kokeilla kohdistaa huomionsa johonkin aivan pieneen yksityiskohtaan, ns. "lumoutua siitä", ja sitten palata takaisin draaman ja tarinan pariin.

Kiinnitä huomiosi kohtauksen sivunäyttelijöihin, jotka eivät puhu.

Kiinnitä huomiosi johonkin tiettyyn osaan kehollisuutta, jota näyttelijät hyödyntävät, esimerkiksi käsiin ja sormiin.

Esityksen jälkeen:

Mitkä asiat viipyilevät mielessä? Mieleen voivat jäädä kokoluokaltaan aivan ristiriitaiset asiat: jokin yksittäinen katse tai esine ja toisaalta jokin suuri ajatuskela vallankäytöstä. Kumpikin yhtä oikeita ajatuksia.

Mitä kysymyksiä mieleesi jäi?